

ET INDSPIL TIL KVALITETSUDVALGET FRA DET NATIONALE NETVÆRK UNIEN

Det nationale netværk UNIEN

Universiteternes Innovations- og Entreprenørskabspædagogiske Netværk (UNIEN) er etableret i januar 2014 som en særlig interessegruppe under Dansk Universitetspædagogisk Netværk. Netværket består dels af forskere og praktikere organiseret i en central arbejdsgruppe (se deltagere i bilag), dels en bredere gruppe af deltagere, der arbejder med udvikling af innovation og entreprenørskab i universitetsuddannelserne. Se <http://www.dun-net.dk/ressourcer/dun-netvaerksgrupper/unien/>

UNIEN gør med dette notat opmærksom på en aktuell udvikling af pædagogik og didaktik i forbindelse med innovation og entreprenørskab (I&E) i universitetsuddannelserne, som bør tænkes ind i Kvalitetsudvalgets arbejde med delrapport 2, der bl.a. fokuserer på indhold, studieintensitet og pædagogik.

Kvalitetsudvalgets kommissorium omfatter et fokus på dimittenders kompetencer og evner til at omsætte en solid faglighed til idéer, innovation og vækst. Formålet med dette indspil er at gøre opmærksom på et område, hvor man har udviklet og afprøvet tiltag, som styrker netop denne dimension af universitetsuddannelserne.

Vi vil understrege vigtigheden af, at øget studiefremdrift og effektivisering ikke sker på bekostning af, at den studerende kan udvikle sine evner maksimalt som iværksætter og fornyer. Politiske tiltag som studiefremdriftsreformen kan komme til at indskrænke fleksibilitet og individuelle valg, så de studerende i højere grad tvinges til at tage den sikre og forudbestemte vej gennem systemet. På den måde risikerer man utilsigtet at begrænse spillerummet for en anden politisk vision, nemlig uddannelsen af flere innovative og handlekraftige kandidater, der ikke bare skal passe ind i et forudsigeligt arbejdsmarked, men formår at skabe egen fremtid til gavn for flere.

Vi vil desuden understrege, at undervisning med I&E spiller en central rolle i den generelle udvikling af pædagogik i overgangen fra elite- til masseuniversitet og sikrer kvalitet i de studerendes læringsproces via balance mellem tilegnelse af dyb faglighed og kompetence til at anvende denne faglighed i tværfaglige og innovative kontekster. Derfor bør nye tiltag sikre en bedre forankring og konsolidering af denne form for undervisning i universiteternes strategiske kerne frem for at fortsætte som et skrøbeligt og ofte ildsjæle-drevet indsatsområde.

Der skal være en tæt sammenhæng mellem politiske visioner og meningsfuld implementering, og derfor bør udvalgets anbefalinger og kommende politiske tiltag tage højde for og bygge videre på det langsigtede arbejde, der allerede foregår på universiteterne.

Med dette notat giver vi først et indblik i, hvordan udviklingen af I&E foregår på universitetsniveau, herefter argumenterer vi for, hvor indsatsen kan bidrage med kvalitet inden for centrale temaer i kvalitetsdebatten:

1. Bedre brobygning mellem universitet og arbejdsmarked
2. Tydelig kobling mellem teori og praksis
3. Sammenhæng i et udfordrende studieliv

Som afslutning på notatet inviterer vi udvalget til videre dialog med repræsentanter fra den centrale arbejdsgruppe i UNIEN.

AFSÆT

I regeringens innovationsstrategi *Danmark – løsningernes land* spiller uddannelse en central rolle, og det er vigtigt, at disse ambitioner bliver koblet til arbejdet med kvalitet og relevans. Visionen om at uddanne flere innovative kandidater bliver taget alvorligt på landets universiteter og realiseres på mange forskellige måder. Her er det væsentligt at være opmærksom på, at der ikke bare er tale om udbredelse af et nyt fagområde på universiteterne. Der er tale om en pædagogisk og didaktisk udvikling, hvor den måde, man indlærer og bruger det faglige indhold, transformeres, og de klassiske kandidatprofiler udvikles.

Det tager tid at udvikle undervisningskulturen på universiteterne, og meningsfulde tiltag skal finde deres rette form gennem afprøvning, tilpasning og forankring. Udviklingen af I&E på universiteterne er i en vigtig fase, hvor en yderligere udbredelse kræver relevant integration i forskellige fagmiljøer. Hvis evnen til at være innovativ skal være et grundelement i alle uddannelser, som det fremgår af innovationsstrategien, kan det ikke betragtes som et isoleret supplement (add-on). Det kræver tilrettelæggelse af undervisning og uddannelsesforløb, der træner og udfordrer særlige kompetencedimensioner og et mindset, som præger måden, hvorpå man anvender den teoretiske viden i praksis. Der er ikke én enkelt model for, hvordan det kan gøres, men der er nogle gennemgående komponenter, som kan tilpasses i forhold til faglige og organisatoriske prioriteter. Disse forhold uddybes i det følgende.

INNOVATION OG ENTREPRENØRSKAB I FORSKNINGSBASERET UNDERVISNING

Fonden for Entreprenørskab har følgende brede definition af entreprenørskab: *"Entreprenørskab er, når der bliver handlet på muligheder og gode idéer, og disse bliver omsat til værdi for andre. Den værdi, der skabes, kan være af økonomisk, kulturel eller social art."*

'Innovation' betragtes oftest som entreprenørens redskab til at se og udnytte en ny mulighed for at skabe værdi. Det kræver en kombination af forskellige kompetencer at realisere innovation og entreprenørskab, og der kan lægges vægt på forskellige dimensioner alt efter faglig relevans, men følgende er gennemgående:

- Kreativitet
- Omverdensforståelse
- Handlekompetence
- Analytisk kritisk tænkning
- Formidling
- Håndtering af usikkerhed
- Evne til at identificere og omsætte muligheder til bæredygtige nye initiativer
- Evne til at koble teori og praksis

Innovations- og entreprenørskabspædagogik på universitetsniveau drejer sig om at tilrettelægge undervisningsforløb, der udvikler ovenstående dimensioner med udgangspunkt i en dyb faglighed.

Det er væsentligt at være opmærksom på, at arbejdet med I&E relaterer sig metodisk til andre pædagogiske traditioner omkring problembaseret læring, aktionslæring samt case- og projektarbejde, og der vil være vari-

anter af undervisningstiltag, som ikke nødvendigvis kaldes entreprenørskab, men som alligevel understøtter mange af ovenstående kompetencer. I arbejdet med I&E lægges der dog betydelig vægt på at *skabe viden-baserede løsninger*. Man tilegner sig ikke blot eksisterende viden, men arbejder med faglige, erfarings- og netværksbaserede ressourcer til at få og udvikle nye idéer. Det er også en af grundene til, at tværdisciplinariet er et væsentligt element i undervisning med I&E. Hvis man forstår at koble forskellige faglige styrker og kompetencer øges potentialet for seriøs innovation.

Udviklingen af I&E tager forskellig form på landets universiteter som resultat af forskellige faglige og organisatoriske prioriteringer og spænder fra tilrettelæggelse af inddragende og praksisnære undervisningsformer, til udvikling af nyt curriculum og hele uddannelser med tværdisciplinære undervisergruppers engagement.

Følgende punkter kan illustrere et spektrum af det aktuelle arbejde med I&E i undervisningen:

- I&E integreres som basale procesorienterede metoder i eksisterende kurser
- I&E integreres som intensive interventioner i form af innovationscamps eller workshops
- Undervisning tilrettelægges med entreprenørskab som et specifikt mål i udvalgte kurser
- I&E er en gennemgående komponent i udviklingen af nye eller reviderede uddannelser, som der opbygges et sammenhængende miljø omkring

De mest konsekvente implementeringer af I&E finder sted, hvor et (evt. tværdisciplinært) forskningsmiljø driver uddannelsesudviklingen – ikke nødvendigvis i uddannelser, der handler *om* I&E, men i stigende grad i 'fagfaglige' uddannelser, der uddanner handlekraftige og innovative kandidater *gennem* I&E.

Nogle forhold træder frem i arbejdet med I&E, som gælder alle dele af det ovenstående spektrum af implementeringsmuligheder, men også generelt for udvikling af pædagogiske tiltag:

- Underviserrollen er i forandring. Underviseren går fra at være ekspert, der formidler forskning til også at være en procesorienteret facilitator, som sikrer at den forskningsbaserede viden bliver taget brug i et undervisningsforløb. Det kræver nye kompetencer og er ressourcekrævende, og på nuværende tidspunkt er det udbredt, at undervisning med I&E afvikles i teams af undervisere, enten med delt ansvar for henholdsvis den pædagogiske og den teoretiske dimension eller med et aktivt element af kollegial sparring i løbet af processen.
- De procesorienterede undervisningsformer og tilsvarende kompetencemål udfordrer nuværende evaluerings- og eksamensformer og måske også normer for, hvem og hvornår man bedst bedømmer en præstation. Der er brug for eksamensformer, der innovativt kan rumme og imødekomme de faglige arbejdsprocesser, forskellige materialer og målgrupper. Dette er en generel problematik, som man bør være opmærksom på, hvis man ønsker mere praksisrettede og innovative undervisningsformer.
- Den langsigtede forankring og konsolidering af nye tiltag inden for alle de ovenstående dele af spektret kræver systematisk arbejde i underviserstab og ledelse, således at man udvikler sammenhængende løsninger og opbygger kapacitet, der ikke baseres på enkelte ildsjæle. Dette indebærer også styrkelse af universitetets særkende: de forskningsbaserede undervisningsformer. Erfaringen fra den eksisterende undervisningspraksis peger på, at der er brug for at styrke og igangsætte forskning

og en række forskningsbaserede udviklingsarbejder, som yderligere kan kvalificere det fremtidige grundlag for innovations- og entreprenørskabsundervisningen.

INPUT TIL CENTRALE TEMAER I KVALITETSDEBATTEN

Visionen om at uddanne flere innovative kandidater indebærer mange muligheder for at udvikle indhold og pædagogik i universitetsuddannelserne, men det kræver ressourcer og respekt for fagspecifikke og organisatoriske forhold. Det tager tid.

Arbejdsgruppen i UNIEN har beskrevet og diskuteret karakteristiske undervisningspraksisser fra de uddannelsesmiljøer, som gruppen har kontakt med, og har på baggrund af forsknings- og praksiserfaring udledt nogle centrale temaer og opmærksomhedspunkter i forhold til, hvordan I&E bidrager til kvalitet og relevans på universitetsniveau.

1. Bedre brobygning mellem universitet og arbejdsmarked

Undervisning med innovation og entreprenørskab inddrager aktivt samfunds- og erhvervsrelationer. Både i arbejdet med konkrete virksomhedscases eller identificerede samfundsudfordringer og i en udstrakt brug af eksterne ressourcepersoner. Det er gennemgående for den undervisning, arbejdsgruppen har diskuteret, at man samarbejder med praktikere, opdragsgivere og vejlederteams fra virksomheder eller organisationer. Det betyder, at de studerende får feedback og inspiration fra flere forskellige rollemønstre. Desuden tilskynder entreprenørskabsundervisningen, at de studerende selvstændigt opsøger kontakter og bruger faglige og personlige ressourcer til at udvikle innovative løsninger. I&E fungerer dermed som en platform for at skabe sammenhæng til andre elementer i deres (og andres) uddannelse og hverdagsliv, og man får integreret et element af kompetenceafklaring i et undervisningsforløb.

Der er forskellige perspektiver i dette arbejde, som det er værd at være opmærksom på:

- Studerendes arbejde med virksomhedscases kan fungere som projektmodning for SMV'er (jf. VIIS projektet ved IDEA Entrepreneurship Centre, <http://www.idea-denmark.dk/studerende/viis.html>)
- I&E kan styrke universiteterne i en Triple Helix relation: samfund/offentlighed, universitet og private virksomheder
- I&E kan understøtte sammenhæng mellem forskning og uddannelse ved at være indgang til eksternt samarbejde og anledning til at inddrage studerende som ressource

2. Tydelig kobling mellem teori og praksis

Kvalitetsudvalgets første rapport peger på et behov for en mere alsidig akademisk kandidatprofil med flere praksisnære og erhvervsrettede kompetencer (s. 43-45). Det er væsentligt at gøre opmærksom på, at disse kompetencer ikke tilegnes alene gennem øget praktik og virksomhedsansættelse. Teori og praksis er ikke altid adskilte spor, og evnen til at sætte den teoretiske viden i spil i forhold til helt konkrete samfunds- og virksomhedsudfordringer skal trænes og bør udvikles som en del af den faglige læring. Her er det værd at bemærke, at universiteternes arbejde med praksis ofte er forskelligt fra professionshøjskolerne. Bortset fra det mindretal af universitetsuddannelser, som fører til velafgrænsede professioner (fx medicin, jura), er målet ikke at opøve specifikke praksiserfaringer, men i stedet at træne evnen til at bruge den akademiske faglighed selvstændigt og kreativt samt handlings- og løsningsorienteret i mange forskellige monofaglige og tværfaglige sammenhænge.

3. Sammenhæng i et udfordrende studieliv

Entreprenørskabsundervisning er ofte baseret på arbejdsprocesser, der går ud over de normsatte konfrontationstimer og teamsamarbejde med forpligtende deadlines hos eksterne samarbejdspartnere. Arbejdsgruppen i UNIEN fremhæver på tværs af studieretninger, at de studerende lægger megen tid og engagement i deres projekter og ikke mindst, at den praksis- og løsningsorienterede arbejdsform skaber læring for flere og nye typer talenter. Disse kvaliteter kan understøttes af et dynamisk studiemiljø. Det er særligt for entreprenørskabsundervisningen, at der på alle universiteter er faciliteter i form af hubs, studentervæksthuse og/eller innovationspædagogiske rum med tilknyttede ressourcepersoner. Det er forskelligt, hvad der er prioriteret og hvad der er relevant for institutionens fagretninger, men det er en vigtig dimension, som kan skabe bedre sammenhæng, tilknytning og varierede udfordringer i et studieliv.

De første tiltag på entreprenørskabsområdet blev primært organiseret som ekstra-curriculære tilbud fx i væksthuse og centrale enheder for I&E. Udviklingen bevæger sig nu i retning af forankring i linjeorganisationen og integration i forskellige fagretningers curriculære udbud. Det er en vigtig udvikling, der også involverer nye drivkræfter i det videnskabelige personale. Der bør dog ikke være tale om et enten eller. Studenteraktiviteter og hubs udgør væsentlige frirum, hvor der er plads til en grad af kreativitet og risikovillighed, som kan være svær at fremme i kurser, der er underlagt pensum og bedømmelse.

AFSLUTNING OG INVITATION TIL DIALOG

Vi mener, at der er behov for undervisning, som understøtter koblingen mellem teori og praksis og for pædagogiske tiltag, der fremmer innovationskompetence og entreprenørskab. Det kræver sammenhængende løsninger, hvor man ikke bare skalerer op på praktikforløb og antallet af undervisningstimer, men skaber spillerum for og understøtter evnen til at omsætte faglighed i en praksisnær og innovativ kontekst.

UNIEN samler erfarne undervisere og forskere omkring udviklingen af I&E på landets universiteter. Det er drivkræfter, der har deltaget i og påvirket organisatorisk og faglig udvikling igennem de seneste år. Hvis udvalget ønsker videre dialog med udgangspunkt i disse erfaringer, står vi til rådighed med repræsentanter fra arbejdsgruppen.

Kontakt koordinator Merete Carlson, Det Humanistiske Fakultet, KU: meretec@hum.ku.dk, tlf.: 20 75 71 45

SENESTE RAPPORTER FRA FONDEN FOR ENTREPRENØRSKAB:

Kortlægningsrapport universiteterne – efterårssemesteret 2013: <http://www.ffe-ye.dk/media/144615/semesterrapport20efterc3a5ret202013.pdf>

Effektmålingsrapport 2013: <http://www.ffe-ye.dk/media/45231/Effektmaaling-ef-entreprenoerskabsundervisning-2013.pdf>

BILAG 1. ARBEJDSGRUPPEN I UNIEN

Merete Carlson, specialkonsulent, KU (koordinator).

Torben Bager, professor, SDU.

Tine Lynfort, adjunkt, SDU.

Thomas Gulløv Longhi, Lektor / Pædagogisk konsulent, SDU.

Kristian Philipsen, lektor, SDU.

Lene Tortzen Bager, lektor, AU.

Sarah Robinson, lektor, AU.

Lotte Darsø, lektor, DPU/AU.

Rasmus Johannes Lund, Udviklingskonsulent, AU.

Lise Bisballe, projektleder, Fonden for entreprenørskab.

Mai-Mai Ulrich, studieleder, DTU.

Hanne Løje, lektor, DTU.

Camilla Østerberg Rump, lektor, KU.

Hans Elbeshausen, lektor, KU.

Claus Bøttcher Jørgensen, professor, KU.

Linda Lundgaard Andersen, professor MSO, RUC.

Sune Testrup-Friis, AC-fuldmægtig, RUC.

Sven Bislev, prodekan, CBS.

Christian Nielsen, Professor, AAU.

Frank Gertsen, Professor, AAU.